

კახა ქეცბაია

ლექციები რელიგიის სოციოლოგიაში რელიგიური ტოლერანტობა თანამედროვე ტრანსფორმირებადი საზოგადოების გამოწვევათა წინაშე

ცნობილი ფრანგი მოაზროვნე ჟან ფრანსუა ლიოტარი, რომელმაც 1979 წელს ფილოსოფიაში პოსტმოდერნიზმის ცნება შემოიტანა პოსტთანამედროვე საზოგადოებაში ადამიანთა ყოველღიური ცხოვრების შესახებ წერდა: „რადიოში უსმენენ რეგის; კინოში ვესტერნს უყურებენ; ლანჩზე McDonalds-ში მიდიან, ხოლო სადილობენ ადგილობრივი სამზარეულოს რესტორნებში; ტოკიოში ფრანგულ სუნამოს ხმარობენ და რეტროს სტილის ტანსაცმელს იცმავენ ჰონკონგში.“ ეს ყოველივე თანამედროვე ტრანსფორმირებადი საზოგადოების ნიშნებია, რომელიც ცხოვრების ახალ სტილსა და ახალ სტრატეგიას წარმოშობს.

ტრანსფორმაციას განიცდის ყველა და ყველაფერი. თანამედროვე საზოგადოების ახალი გამოწვევები მტკივნეულად აისახება მარადიული ღირებულებების მქონე ფენომენებზე, რომელთაგან გამორჩეული რელიგია. ნიცშეს შემდეგ („ღმერთის სიკვდილი“) დასავლურ საზოგადოებაში რელიგიური (ქრისტიანული) ეთიკა სხვადასხვაგვარი ალტერნატივებით შეიცვალა და საზოგადოება ახალი – პოსტკლასიკური ეპოქის წინაშე დააყენა, რომელსაც რელიგიის სოციოლოგიაში „პოსტსეკულარულს“ ანუ „პოსტქრისტიანულს“ უწოდებენ. რაც ადამიანისა და საზოგადოების აბსოლუტურ დესაკრალიზაციამდე მიდის. რელიგიური და ეთიკური თვალსაზრისით ძნელი წარმოსადგენია ადამიანის დაცემისა და სულიერი გადაგვარებების ამზე უფრო შორს წასვლა. ადამიანი მის მიერ ხელოვნურად შექმნილი ჰიპერრეალობის ზედაპირზე ტივივებს და ყოფიერების სიღრმეებს ერიდება. ამიტომ ჩვეულებრივი კულტურული პრაქტიკაა ტურიზმი, როგორც მოგზაურობის – რელიგიურ პლანში მომლოცველობის, რომელიც ადრე ეგზისტენციალური სიტუაციის როლს ასრულებდა და ადამიანს საკრალურთან მიახლოების საშუალებას აძლევდა, სიმულაცია. საკრალურის ტოტალური ფროფანაცია, რომელსაც გლობალიზაციური სოციოკულტურული კონტექსტი ემატება თან, პირველ რიგში, რელიგიურ ღირებულებებზე ახდენს გავლენას. ამ ღირებულებათაგან კი რელიგიური ტოლერანტობა გამორჩეულია.

ტოლერანტობაზე საუბარი მისადმი მიძღვნილ ნაშრომთა „ბუმის“ შემთხვევაში საინტერესო სადისკუსიო თემაა მით უფრო მაშინ, როდესაც საქმე რელიგიურ ტოლერანტობას შეეხება. შეიძლება ითქვას, რომ მის შესახებ ყველაფერი ითქვა და დაიწერა მაგრამ, მიუხედავად ამისა იგი კვლავ აქტუალურ პრობლემად რჩება. ავტორთა ერთი ნაწილი მასზე დიდ, შორს მიმავალ იმედებს ამყარებს, მიიჩნევს რა მას თანამედროვე საზოგადოებაში სოციალური ქცევის განმსაზღვრელ ფაქტორად. ზოგიერთი მკვლევარი ამ თემის აქტუალიზებას დასავლური მსოფლმხედველობის მზარდ გავლენას მიაწერს და მასში ე. წ. გაპიარებულ მოვლენას ხედავს. ნაწილი

კი პრობლემის სიღრმისეულ ანალიზს აძლევს უპირატესობას და მოთმინებით იკვლევს თუ რა ფენომენია იგი და „როდის და როგორ უნდა ვიყოთ ტოლერანტულნი?“ (ი. ჰაბერმასი).

ამა თუ იმ ქვეყნის ისტორიული გამოცდილების გათვალისწინებით ტოლერანტობის გაგება სხვადასხვა კულტურებში განსხვავებულია. ასე მაგალითად, ფრანგულ კულტურაში იგი ძირითადად სიტყვის თავისუფლებას უკავშირდება, ინგლისურში – ყოველგვარი პროტესტის გარეშე ნებისმიერი პიროვნების მიღების მზაობას, ჩინურში – სხვებისადმი სულგრძელობას, არაბულში – პატიებას, რუსულ კულტურაში ეს საკითხი ჯერ კიდევ ბუნდოვანებითაა მოცული. ქართულ კულტურაში მოყვასის სიყვარულია დომინანტი და ა. შ.

ზოგადად ტოლერანტობა სოციალური, კულტურული და რელიგიური ტერმინია. მას ეთანადება „შემწყნარებლობის“ ცნება, რაც უპირველესად სხვათა აზრებისა და ქცევის და ზოგადად ყოველივე განსხვავებულის შეწყნარებას ნიშნავს. ტოლერანტობა ყოველთვის პიროვნების შინაგან თავისუფლებასთანაა დაკავშირებული. იგი თავისუფალი პიროვნული აქტია, რომელიც ხშირ შემთხვევაში ადამიანის ადამიანურობის განმსაზღვრელ ფაქტორადაც კი გვევლინება. იგი როგორც ადამიანის პიროვნული თვისება, უნარი სხვების არა მხოლოდ ნაკლოვანებათა, არამედ ღირსებათა მიღებასაც გულისხმობს.

ტოლერანტობა, როგორც სოციალური ფენომენი დიდ გავლენას ახდენს საზოგადოებრივ ცნობიერებაზე, მის ფორმირებასა და განვითარებაზე. თანამედროვე საზოგადოებაში იგი სოციალური პოლიტიკის მნიშვნელოვან შემადგენელ ნაწილადაც კი გვევლინება. იგი როგორც თანამედროვე სოციალური პოლიტიკის სტრატეგიული მიმართულება დემოკრატიული საზოგადოების მნიშვნელოვან მონაპოვრად და მიჩნეული. ტოლერანტობის გარეშე ძნელი წარმოსადგენია თანამედროვე ღია, დემოკრატიული საზოგადოების მშენებლობა, ამიტომაც ტოლერანტული ცნობიერების ფორმირებას დიდი ყურადღება ექცევა.

ჩვეულებრივ, საზოგადოებრივ-პოლიტიკური ასპექტით ტერმინ ტოლერანტობას ორგვარი მნიშვნელობით მოიაზრებენ. ერთ შემთხვევაში იგი არასასურველი მოვლენების მიმართ მოთმინების პოლიტიკას ნიშნავს. ტოლერანტობის ამგვარი გაგება XIX საუკუნიდან მომდინარეობს. არასასურველ მოვლენაში ისეთი რამ იგულისხმება, რომელიც აუცილებელ აკრძალვას არ საჭიროებს, მაგრამ კონტროლსა და კორექტირებას ექვემდებარება. სახელმწიფო პოლიტიკის რანგში ტოლერანტობის ეს ტიპი XIX საუკუნის საფრანგეთში ჩამოყალიბდა კლასიკური ფრანგული რეგლამენტარიზმის პერიოდში.¹

ტოლერანტობის მეორე გაგება XX საუკუნის მოვლენაა. მასში სხვადასხვა სახის უმცირესობათა მიმართ ტოლერანტული დამოკიდებულება იგულისხმება. ასეთ ვითარებაში ტოლერანტობა იდეოლოგიის სახეს იძენს, რომელიც უმეტესწილად სხვადასხვა სახის უმცირესობებისა და უმრავლესობის ურთიერთობის მარეგულირებელი ფორმაა.

¹ მაშინ ტოლერანტული მიდგომის ობიექტი „პროსტიტუცია“ გახდა. ის ოფიციალურად აღიარებული პროფესია არ იყო, მაგრამ კონტროლისა და პროფილაქტიკის მიზნით მის მიმართ შემწყნარებლური პოზიცია იქნა გამოვლენილი. (ამ დროს გაჩნდა საფრანგეთში ე. წ. „შეწყნარების სახლები“, რომელიც ფაქტობრივად ლეგალიზებული საროსკიპოები იყო).

ტოლერანტობის შესახებ ამ მცირე ექსკურსიდან ნათლად ჩანს, რომ ტოლერანტობის ცნება მრავალი სხვადასხვა პლასტებისაგან შესდგება, რაც მისი ურთიერთგანსხვავებული ასპექტით განხილვის შესაძლებლობას იძლევა. ტოლერანტობის სხვადასხვა პლასტებს შორის განსაკუთრებული მნიშვნელობა რელიგიურ ტოლერანტობას ენიჭება.¹

რელიგიური ტოლერანტობის შემთხვევაში საკითხი ასეთნაირად დგას: რელიგიური ტოლერანტობა თავისთავადი მნიშვნელობის მქონე რელიგიური ცნებაა თუ სამართლებრივი. სწორედ ამ პუნქტშია წინააღმდეგობა. ამ აზრით მონტესკიემ ერთმანეთისაან განასხვავა შემწყნარებლობა (ზნეობრივი ქცევა) და შეწყალების აქტი (სამართლებრივი კატეორია). რელიგიური ტოლერანტობის ფილოსოფიური დასაბუთება მოცემულია სპინოზასთან (ეთიკურ-ონტოლოგიური) და ლოკთან (სამოქალაქო, პოლიტიკური).

ახალი დროის ევროპის ისტორიაში რელიგიური ტოლერანტობის იდეა თავის მნიშვნელობას პირველად საფრანგეთის მეფის ჰენრი IV-ის ნანტის ედიქტის შემდეგ იღებს, რომლის მიხედვით, აღიარებულ იქნა ჰუგენოტების რელიგიური აღმსარებლობა მაშინ, როდესაც ოფიციალურ რელიგიად კათოლიციზმი რჩებოდა. ნანტის ედიქტი ხანგრძლივი რელიგიური ომების შედეგი იყო. ამ დროდან მოყოლებული რელიგიურ ტოლერანტობას სამართლებრივი სახე მიეცა და შეიძლება ითქვას მასთან დაკავშირებული მთელი რიგი გაუგებრობებიც ამან გამოიწვია. ამ პრობლემის აქტუალიზება თავის დროზე რუსომ მოახდინა. მასთან მკაცრად არის გამიჯნული ტოლერანტობა, როგორც ადამიანის ბუნებრივი მდგომარეობა და ტოლერანტობა, როგორც ხელოვნური, სამოქალაქო აქტი. რუსოს შეგონება ასეთია: არ არის საჭირო ტოლერანტობის (როგორც ბუნებრივი რელიგიის აუცილებელი ნიშნის) დადება პოლიტიკურ მატრიცაზე! მაგრამ კაცობრიობა რუსოს გზით არ წავიდა და შედეგებიც სავალალოა.

XVI და XVII საუკუნეებში ტოლერანტობა სამართლებრივ ცნებად იქცა. ხოლო დღეს კი თანამედროვე სამოქალაქო საზოგადოების ფუნდამენტურ ღირებულებას წარმოადგენს. ამ დროიდან მოყოლებული ევროპის მთავრობებმა ტოლერანტული აქტების გამოცემა დაიწყეს, რომელიც სახელმწიფო მოხელეებსა და მართლმორწმუნე მოსახლეობას რელიგიურ უმცირესობებთან ტოლერანტულ დამოკიდებულებას ავალდებულებს. ამიერიდან განსხვავებული რწმენის ადამიანებისა და მათი ადმინისტრაციული პრაქტიკის ფორმით შეწყნარების სამართლებრივი აქტები დღემდე განსაზღვრავენ ტოლერანტული დამოკიდებულების მოთხოვნას ე. წ. ჩაგრული რელიგიური უმცირესობების მიმართ.

ცნობილია, რომ რელიგია თავისი არსითა და ბუნებით ტოლერანტული ფენომენია. არატოლერანტული რელიგია ძნელი წარმოსადგენია. იგი ოდითგანვე ტო-

¹ სიტყვა „ტოლერანტობა“ XVI საუკუნეში ლათინურ და ფრანგულენოვან ლიტერატურაში დამკვიდრდა და თავიდანვე რელიგიურ-კონფესიურ განხეთქილებას დაუკავშირდა. აქედან მომდინარე მან უპირველესად სხვა რელიგიურ აღმსარებლობათა მიმართ შემწყნარებლობის მნიშვნელობა შეიძინა.

ტოლერანტობა ინგლისურ ენაში (ტოლერანსე) განიხილება როგორც ქცევის ნორმა, როგორც სიკეთე. ლათინურში კი (ტოლერაციონე) სამართლებრივი აქტია. თუმცა ამ ენაში მას რამდენიმე ურთიერთგადაძვარავი მნიშვნელობა აქვს. კერძოდ იგი ნიშნავს 1. ამტანობას, 2. შემწყნარებლობას და 3. დასაშვებ გადახრას ნორმიდან.

ლერანტობისაკენ მოუწოდებდა ადამიანს. ყველა მსოფლიო რელიგიას აქვს ტოლერანტული ბუნება. ამიტომ ტოლერანტობის სხვა ფორმებს შორის განსაკუთრებით გამორჩეული რელიგიური ტოლერანტობაა, რომელიც ტოლერანტობის უნივერსალური ფორმაა.

რელიგიური ტოლერანტობის შემთხვევაში საკითხი შემდეგში მდგომარეობს: როდის უნდა ვიყოთ ტოლერანტულნი? რელიგიური ტოლერანტობა, რომელიც ტოლერანტობის პროტოტიპად ითვლება ამავე დროს სხვაგვარად მოაზროვნეობისადმი ტოლერანტობად ზოგადდება, ამიტომ აღნიშნულ კითხვაზე პასუხი ასეთი იქნება: ტოლერანტულნი ვიყოთ არგუმენტირებულად უარყოფილი რწმენის მიმართ. იმგვარად ტოლერანტულნი, რომ ამ კოგნიტურ უარყოფას შედეგად არ მოჰყვეს პრაქტიკულად გადაულახავი ანტიპათია. ი. ჰაბერმასის აზრით, ჩვენ გვჭირდება ტოლერანტობა მაშინ, როდესაც უცხო შეხედულებებისა და თვალსაზრისების მიმართ ინდიფერენტულად ვართ განწყობილნი ან საერთოდ უარყოფთ სხვათა შეხედულებებს. ტოლერანტობა ჩვენგან მოითხოვს იმას, რომ კოგნიტურ დონეზე არსებული შეუთანხმებლობა, რომელიც დაპირისპირების შეწყვეტისაკენ მისწრაფვის, შენარჩუნდეს სოციალური ინტერაქციის სიბრტყეზე იმ მოსაზრებით, რომ იგი თანამედროვე ვითარებაში მისაღები იყოს. ამ შემთხვევაში რელიგიური ტოლერანტობის ჰაბერმასისეული ანალიზი ბოლომდე არ არის თავისუფალი სოციალური დატვირთვისაგან. ტოლერანტობის ასეთი ინტერპრეტაცია რუსოსათვის კატეგორიულად მიუღებელიც შეიძლება ყოფილიყო. მსგავს ვითარებაში ტოლერანტობა სოციალური ფუნქციის, უფრო სწორად სამოქალაქო წესრიგის მარეგულირებელი ხდება მხოლოდ და მისი ნამდვილი რელიგიური ბუნება არ ჩანს.

კიდევ უფრო მეტი სიმწვავეთ გამოირჩევა რელიგიურ შეხედულებათა შეხლის ტოლერანტობის რკალში მოქცევის საკითხი. რაც გარკვეულწილად მოვალეობაცაა, რომელიც გულისხმობს, რომ სხვას მოუსმინო და გეყოს სამართლიანობა, რომ გადაწყვიტო როდის გააკეთო გონივრული დათმობა სხვათა შეხედულებების მიმართ. ამ შემთხვევაში წინა პლანზე წამოიწევა რელიგიური ტოლერანტობის პიროვნული დონე. საერთოდ უნდა ითქვას, რომ რელიგიური ტოლერანტობის სულ მცირე ორი დონე მაინც არსებობს: პიროვნული და არაპიროვნული ანუ სახელმწიფოებრივი. რელიგიური ტოლერანტობის პიროვნული დონე პიროვნებათშორის რელიგიურ ურთიერთობებს შეეხება, ხოლო არაპიროვნული დონის შემთხვევაში კი საკითხი რელიგიური ორანიზაციებისა და სხვადასხვა რელიგიური სტრუქტურების ურთიერთობებთანაა დაკავშირებული. ამ შემთხვევაში პიროვნება უკანა პლანზეა გადაწეული და კონფლიქტის მიზეზიც სწორედ ეს არის. რაც განსაკუთრებით თვალშისაცემია თანამედროვე საზოგადოებაში, რომელშიც გამუდმებული ბრძოლა მიმდინარეობს სამოქალაქო და ცალკეულ პიროვნულ ღირებულებებს შორის. სახელმწიფო და სამოქალაქო ინსტიტუტები ყოველთვის ეცდებიან დიდი ლევიათანის ჭანჭიკებად აქციონ ცალკეული პიროვნებები. ადამიანი დიდი მთელის რალაც უმნიშვნელო ნაწილი ხდება. ამის გამო თუ მეტაფორულად ვიტყვით „თანამედროვე საზოგადოების პოლიტიკურ კულტურაში ტოლერანტობა – მყიფე ყვავილს ემსგავსება.“ თანამედროვე დასავლური ცნობიერება რელიგიურ ტოლერანტობას (და საერთოდ, ტოლერანტობის ყველა ფორმას) მხოლოდ სოციალურ და პოლიტიკურ ქრილში განიხილავს. მისთვის რელიგიური ტოლერანტობა იმდენად არის მნიშვნელოვანი აქსიოლოგიური კატეგორია, რამდენადაც იგი სამოქალაქო და სახელმწიფო ინტერსების სამსახურშია ჩამდგარი და საზოგადოების განვითა-

რებისა და სტაბილურობის გარანტიას იძლევა. თუმცა ტოლერანტობის მსგავსი გაგება წინააღმდეგობაშია რეალურ სინამდვილესთან, რომელიც მთელი რიგი უსამართლობებით ხასიათდება (თუნდაც ისეთი სოციალური უსამართლობით როგორც სიღარიბეა). ამასთანავე გასათვალისწინებელია ის გარემოებაც, რომ საზოგადოებრივი აზრის მიერ ტოლერანტობის პრიორიტეტულ ღირებულებად აღიარების გარეშე თითქმის შეუძლებელია ცივილიზებული საზოგადოების მშენებლობა.

თანამედროვე საზოგადოებამ ტოლერანტობა წმინდა საერო ცნებად აქცია და რელიგიურ ტოლერანტობაზე საუბარი საკმაოდ ძნელი გახდა, რადგანაც ტოლერანტობა არა მარტო მოთმენაა სხვებთან მიმართებაში, არამედ მათი თანასწორობის აღიარებაცაა ამავე დროს. რაც რელიგიური ცნობიერების ფარგლებში შეუძლებელია ჩანს. ტოლერანტობის პრინციპი დაფუძნებულია ყოველგვარი განსხვავებულის პატივისცემასა და ჩემთან მიმართებაში მისი, როგორც ტოლისა და სწორის მიღებაზე. რას ნიშნავს ეს ყოველივე რელიგიური ადამიანისათვის? ნიშნავს თუა არა ეს სხვა სარწმუნოების თანასწორობის აღიარებას? მორწმუნისათვის ხომ თავისი რელიგიაა ერთადერთი სწორი და ჭეშმარიტი სარწმუნოება და შესაბამისად სხვა რელიგია ყალბია ანდა უკიდურეს შემთხვევაში სისრულით არ ფლობს ჭეშმარიტებას? რას მოგვიტანს ამ პრინციპის ბოლომდე მიყვანა? აქ აბსოლუტურ ჭეშმარიტებაზეა ლაპარაკი, რომელთანაც მიმართებაში ყოველდღიური ადამიანური ცხოვრება მეორეხარისხოვანია. მორწმუნე ადამიანი ყოველთვის მზად არის, რომ რწმენის ფასი საკუთარი სიცოცხლით გადაიხადოს. იმ გამოწვევებს შორის, რომელსაც თანამედროვე საზოგადოება რელიგიურ ტოლერანტობას სთავაზობს ტოტალური პლურალიზმია. ყველა რელიგია ერთ სიბრტყეზეა განლაგებული და ადამიანს, როგორც ჰიპერმარკეტში არჩევანის დიდი თავისუფლება აქვს. ამ შემთხვევაში ძნელი სათქმელია რა ფასი აქვს რჯულთშემწყყნარებლობას? თუკი ჩემთვის სულ ერთია ნებისმიერი რელიგია? პოსტკონფესიურ საზოგადოებაში, რომლის შესახებაც თანამედროვე სოციოლოგია საუბრობს, რელიგიური ტოლერანტობა რელიგიური შინაარსისაგან დაცლილია და მხოლოდ საერო დატვირთვალა აქვს (ამიტომ გაჩნდა ე. წ. პრაგმატული ტოლერანტობის ცნება). რაც რელიგიური თვალსაზრისით მიუღებელია.

რელიგიათშორის ურთიერთობათა ტოლერანტობის მთავარი სირთულე იმაში მდგომარეობს, რომ რელიგიური ადამიანისათვის, რომლისთვისაც რწმენა აბსოლუტური ღირებულების მქონეა, ძნელია იყოს ტოლერანტული მის მიმართ ვინც მის რწმენას უარყოფს. რელიგიური გრძობებისა და რწმენის შებლალვა მორწმუნე ადამიანისათვის პირადი შეურაცხყოფის ტოლფასია.

რელიგიური ტოლერანტობის არსი იმპლიციტურად მოიცავს არა მარტო რელიგიური სპექტრის მრავალფეროვნების, არამედ ზოგადად სამყაროს მრავალფეროვნების ცნობიერებას. მის შინაარსს რჯულთშემწყყნარებლობა შეადგენს, რომელიც სინდისის, მოყვასის სიყვარულისა და შინაგანი თავისუფლების გარეშე წარმოუდგენელია. რელიგიურ პლანში ყოველგვარი არატოლერანტული ქცევის საფუძველი ამპარტავნებაშია საძებნი. ეს ის არის რასაც მეცნიერულ ლიტერატურაში ეგოიზმი ჰქვია. თუმცა მკვლევრები არატოლერანტული ქცევის სხვა საფუძველებზეც საუბრობენ. მაგალითად 1.ფსიქობიოლოგიურზე, რომლის მიხედვით ადამიანის სტრუქტურაში არის გარკვეული შრე (ფსიქიკისა და ბიოლოგიის დონეზე), რომელიც ანტიჰუმანური ფენომენია; 2.მენტალურ-რაციონალურზე რომელიც ცნობიერების ეგოცენტრისტულ ტიპს გულისხმობს. ამ ტიპის ცნობიერებისათვის უცხოა „შენ-

თან“ დიალოგი. მას გარკვეულწილად ხელს უწყობს მეცნიერული აზროვნებაც. მონოლოგი და არა დიალოგი, ასეთია ე. წ. მონოლოგიური რაციონალიზმის ამოსავალი პრიციპი. რაც ახალი ტიპის უღმერთობაა. ამ შემთხვევაში ღმერთის ადგილს ადამიანი იკავებს. პ.რელიგიური პლურალიზმის ცნების გაუკუღმართებულ გაგებაზე, რომლის მიხედვით ჭეშმარიტება მრავალია.

ისტორიულად ტოლერანტობა რელიგიური შემწყნარებლობის სახით ევროპაში გაჩნდა, როგორც იძულებითი აუცილებლობა რეფორმაციის სახით ცნობილი მრავალრიცხოვანი რელიგიური ომების შემდეგ. მისი შედეგი მრავალკონფესიური საზოგადოების შიგნით სხვადასხვა რელიგიების შედარებით მშვიდობიანი თანაარსებობა იყო. მთავარი საკითხი გავლენის სფეროების დემარკაცია გახდა, რადგანაც საკუთარი რწმენის ჭეშმარიტება სხვისი რწმენის მცდარობის ხარჯზე საბუთდება. საჭირო გახდა კომპრომისები. ასეთ ვითარებაში რელიგიური ტოლერანტობა რელიგიების უნიფიკაციას ხომარ ნიშნავს? აბსოლუტური ჭეშმარიტების თვალსაზრისით არცერთი რელიგია არ აღიარებს სხვა რელიგიის თანასწორობას – ჭეშმარიტებას. რადგანაც ეს უკანასკნელი მისი არსებობის წესია. თუმცა ეს არ გამოირიცხავს მათ მშვიდობიან თანაარსებობას. საკუთარი დოგმატიკის ფარგლებში, რადგანაც ყოველი მათგანი აბსოლუტური ჭეშმარიტების ფლობის უფლებას იტოვებს. ხოლო ჭეშმარიტება ერთია მხოლოდ. ასეთი ვითარებიდან გამოსავალი ურთიერთპატივისცემაა. რაც აუცილებელია სოციალური წესრიგის შესანარჩუნებლად. ეს იცოდა ჩვენმა წინაპარმა და ამიტომაც პატივს სცემდა სხვა სარწმუნოების მიმდევართ, მაგრამ ეს არ იყო იმ სხვა სარწმუნოების ჭეშმარიტების აღიარება. (ამიტომ ყველა რელიგიაში არსებული საუკეთესოს შეკრების მცდელობა ბანალობაა მხოლოდ და მეტი არაფერი ანდა ახალ რელიგიის შექმნის წარუმატებელი მცდელობა, რომელიც დიდი ტოლერანტობით არ გამოირჩევა მაიცდამაინც). ამ ყოველივეს ტოლერანტობის ცნება რელიგიურობის, საკრალურის სფეროდან საერო, ყოველდღიურობის სფეროში გააქვს. ჩვეულებრივ ყოველდღიურ ურთიერთობათა სფეროში არავინ არ დაობს და კამათობს მშვიდობიანი თანაარსებობისა და მეგობრული თანაცხოვრების აუცილებლობაზე. ეს არ არის ინდიფერენტიზმი საკუთარ რელიგიასთან მიმართებაში. თუმცა სეკულარიზაციის პროცესი აქეთვე მიემართება – რელიგიური ღირებულებების რელატივიზმამდე. ინდიფერენტული ადამიანისათვის ადვილია ტოლერანტად ყოფნა. ეს მისგან არანაირ ძალისხმევას არ მოითხოვს. მაგრამ მაშინ ტოლერანტულობის ცნებას ფსი ეკარგება. მისი დევალვაცია ხდება. „სულერთიას“ პრინციპი აუფასურებს მას. ტოლერანტობას მაშინ აქვს ფასი, როდესაც ის სხვა ჩემთვის სულერთი არ არის. ამიტომ სეკულარიზებული ადამიანი ვერასოდეს კარგად ვერ გაუგებს მორწმუნეს. ასეთია რელიგიურობის არსი და სეკულარიზებულმა საზოგადოებამ ეს უნდა გაიგოს. ერთი შეხედვით დემოკრატიული საზოგადოება ტოლერანტობას და მის მსგავს იღებებს ეყრდნობა, მაგრამ სინამდვილეში ინდიფერენტულია ყოველგვარი განსხვავებულის მიმართ. მას ამ ყველაფრისაგან ხელები დაბანილი აქვს და გარეგნულად რელიგიის საქმეებში არ ერევა. ქმნის რწმენის თავისუფლების პირობებს. ამავე დროს ამ თავისუფლებით თავისუფალ სივრცეს უქმნის ექსტრემისტულ რელიგიურ დაჯგუფებებს გარკვეული ადგილის დასაკავებლად, საიდანაც ისინი შემდგომში სხვების „გამოჭერას“ იწყებენ. ანუ როგორც დოსტოევსკი ამბობს „აქ ყველაფერი სატანურ გრიგალებშია გახვეული.“ ეს იმას ნიშნავს, რომ დეკლარირებული პლურალიზმი და აღმსარებლობის თავისუფლება არ არის რელიგიური ტოლერანტობის მყარი

გარანტი. რელიგიური ცნობიერება სხვა კატეგორიებით ოპერირებს, რომელიც, როგორც ჩანს, სეკულარული საზოგადოებისათვის მიუწვდომელია.

თავისთავად რელიგიური ადამიანი ტოლერანტული ბუნების მატარებელია. ამიტომ ძალზე გაუგებარია რელიგიური ტოლერანტობის პრობლემად ქცევა. ამ შემთხვევაში მხედველობაში აქვთ ის ფაქტი, რომ ყველა რელიგიას უნივერსალური ჭეშმარიტების პრეტენზია აქვს. ეს მართლაც ასეა და ამაში გასაკვირი არაფერი არ უნდა იყოს, მაგრამ სულ სხვაა ცოცხალი რელიგიური ცხოვრება. თუ მსოფლიო რელიგიების ისტორიას დავაკვირდებით დავინახავთ, რომ თითქმის ყველა რელიგიაშია ადამიანის რელიგიურ უფლებათა პატივისცემა და შემწყნარებლობა. რელიგიურ ტოლერანტობას პრობლემად ხდიან ე. წ. რელიგიური თავისუფლების მქადაგებლები, რომელთათვის სულ ერთია ნებისმიერი რელიგია თუ სექტანტური დაჯგუფება. საყოველთაოდ ცნობილი ფაქტია, რომ რელიგიური და ღრმად მორწმუნე ადამიანები უფრო ტოლერანტულნი არიან, ვიდრე რელიგიურობისაგან შორს მდგარნი. საკვირველი სწორედ ის არის, რომ რელიგიური ტოლერანტობის მქადაგებლებად და დამცველებად სწორედ ეს უკნასკნელნი გვევლინებიან. რასაც ჭეშმარიტ მორწმუნეობასთან და ტოლერანტობასთან არვითარი საქმე არა აქვს, რადგანაც ფსევდოტოლერანტობას წარმოადგენს. რელიგიური ტოლერანტობა შორს დგას რელიგიური ინდიფერენტიზმისაგან და რელიგიური ფანატიზმისაგან. იგი მაშინ არის ღირებული, როდესაც ამა თუ იმ რელიგიის წარმომადგენელია ასეთი (ტოლერანტული). ჭეშმარიტი რელიგიური აღმსარებლობა არასოდეს არ უშლის ხელს ტოლერანტობის კულტურას. პირიქით ტოლერანტობის კულტურა მის გარეშე ძნელი წარმოსადგენია. რელიგიური ტოლერანტობის ცნების ქვეშ ჩვენში რელიგიურ ინდიფერენტიზმს ან რელიგიურ პლურალიზმს მოიაზრებენ რაც, ალბათ, არასწორია.

Kakha Ketsbaia

Lectures on Sociology of Religions

Religious Tolerance against Challenges of the Contemporary Transforming Society

Summary

A brief history of the problem of religious tolerance and contemporary interpretations of the problem are analyzed in the article. The author holds the view that religion in itself is a tolerant phenomenon and therefore a religious person is of tolerant nature. Hence it is difficult to understand why religious tolerance is presented as a problem. The foundation of such an attitude is the fact that every religion claims to be a universal truth. It is really so and there should not be anything strange in it but a live religious life is quite different. If we consider the history of the world religions we shall see that respect and tolerance of man's religious rights are embedded in almost every religion. Religious tolerance has been turned into a problem by the so-called prophets of religious liberty for whom there is no difference between religions or sects. It is widely known that religious persons and firm believers are much more tolerant than those who are far from religion. Surprisingly, such persons are the most fervent propagators and advocates of religious tolerance. It has nothing in common with real faith and tolerance as it is pseudo-tolerance. Religious tolerance is far from religious indifferentism and religious fanaticism. It is valuable only in case when representatives of this or that religion are tolerant. True religious faith is never a barrier to the culture of tolerance. Just the contrary – it is difficult to think of the culture of tolerance without true religious faith. It is religious indifferentism or religious pluralism that is meant by the concept of religious tolerance in our society and such a position is wrong.